

MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN WEB TABANLI E-ÖĞRENME ORTAMLARINA İLİŞKİN ALGILARI

Öğr. Gör. Mustafa YENİAD

Mustafa Kemal Üniversitesi Antakya Meslek Yüksekokulu

Özet

Bu araştırmanın amacı, meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerin web tabanlı e-öğrenme ortamlarına ilişkin algılarını ortaya çıkarmaktır. Web Tabanlı Eğitim (WTE) ortamına ilişkin veriler, 2009–2010 bahar yarıyılında Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama Bölümü öğrencilerinden elde edilmiştir. Öğrencilerin e-öğrenme sürecini otantik olarak yaşamalarını sağlamak üzere WTE yazılımında her öğrenciye bir kullanıcı hesabı açılmış ve üç hafta süreyle birebir erişimleri sağlanmıştır. Süreç sonunda yapılandırılmış görüşme aracılığıyla öğrenci cevapları kayıt altına alınmıştır. Elde edilen veriler öğrenci algıları doğrultusunda QSR Nvivo 7 yazılımı aracılığıyla nitel çözümleme teknikleri kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar tartışılmıştır. Buna göre öğrencilerin e-öğrenme ortamlarının daha çok sosyal boyutuyla ilgili algılarının yüksek olduğu; zaman ve mekan kısıtlamasının büyük ölçüde ortadan kalktığı bir yöntem olarak algıladıkları; teknik altyapısı konusunda bir bilgilerin olmadığı ve sürece yönelik olumlu tutumlar geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Web Tabanlı Eğitim, E-öğrenme, Algı

VOCATIONAL SCHOOL STUDENT'S PERCEPTIONS OF WEB BASED E-LEARNING ENVIRONMENTS

Abstract

The purpose of this study was to investigate the perception of students in vocational school regarding web based e-learning environments. The data about web based e-learning environments were obtained from Department of Computer Technologies and Programming students in 2009-2010 spring term. To provide an authentic process and environment for students, user accounts were opened for each student and they were allowed to access to the web based learning software during three weeks. At the end of the duration the answers were recorded by means of structured interview. Data obtained from interview were analyzed by using qualitative analysis approaches in point of view of student's perceptions and by means of QSR Nvivo 7 software and the results were discussed. According to the results, it was found that students' perceptions of e-learning environments were high in sociability and evaluated it as a learning method which is independent from time and locality; they have no knowledge about technical structure of the platform and have developed positive attitudes about the process.

Key Words: Web Based Education, E-Learning, Perception

Giriş

İnsanoğlunun, her geçen gün artan “üretilen bilgiyi saklama, paylaşma, güncelleme ve kolayca ulaşma” ihtiyaçları sonrasında ortaya çıkan bir teknoloji olan internet (Kaya, 2005: 311), pek çok alandaki bilgiye kolay, ucuz, hızlı ve güvenilir bir şekilde erişme imkanı sunmaktadır. Bilginin, bilgisayar ve ağ temelli teknolojilerle kolayca paylaşılabilir ve dağıtılabılır hale gelmesi, bireylere çeşitli kültürleri ve bakış açılarını tanıma imkanı sağlayarak bireysel yeterlikleri önemli ölçüde etkilemeye başlamıştır. Ayrıca, mesleki eğitim, yaşam boyu öğrenme, eğitimde zaman tasarrufu, mekan serbestisi ve uzaktan öğretim olanakları sağlayan yeni eğitim anlayışları da şekillenmeye başlamıştır.

Öğrenci ve öğretim elemanının farklı fiziksel mekanlarda bulunduğu kavramının değişmemesine karşın, mektupla öğretim ile başlayan; radyo, televizyon ve bilgisayar destekli ortamlarla gelişen uzaktan eğitim kavramı, internet teknolojisinin hayatımızda yer etmesiyle Web Tabanlı Eğitim (WTE) ile birlikte anılır olmuştur. WTE, uzaktan eğitimde bilgisayar ve ağ teknolojilerinin kullanımıyla ortaya çıkan olanakların sadece bir boyutudur. Günümüzde sanal kurslar sanal kütüphaneler ve hatta sanal üniversiteler giderek yaygınlaşmaktadır.

WTE’de, öğrenme sürecinin güçlü yapısı etkileşim ortamında değişmektedir. Genelde sırayla konuşma söz konusu olduğundan etkileşim, zaman zaman gecikmeli olarak gerçekleşmesine rağmen, öğretmen merkezli bir iletişimin hakim olduğu geleneksel bir sınıftaki eğitimden daha demokratik olabilmekte ve daha çok sayıda öğrencinin derse katılımı sağlanabilmektedir. Böyle bir etkileşimde, grup konferanslarına katılım ve öğretmenlerle düzenli iletişim, öğrenci güdülenmesi için olumlu bir etkiye sahiptir (Soby, 1992).

Yapılan araştırma sonuçlarına göre, öğrendiklerimizin % 83’ünü görme, % 11’ini işitme, % 3.5’ini koklama, % 1.5’ini dokunma, % 1’ini tatma duyularımızla edindiğimiz (Çilenti, 1988:35) düşünülürdüğünde, internetin eğitim teknolojisinde sağladığı çeşitli görsel ve işitsel unsurların öğrenmeyi artırmadaki etkisi daha açık görülecektir. WTE’nin etkileşimli bir uygulama olma özelliği ile öğrenme-öğretme sürecinde istenilen etkili ve verimli düzeye ulaşmak kolaylaşmaktadır. Bu özellik, geleneksel uygulamalarda karşılaşılan tek yönlü iletişimden kaynaklanan sınırlılıkları da ortadan kaldırabilmektedir. Öte yandan, internet tabanlı uzaktan eğitim uygulamaları, her ne kadar öğrenenler için bağımsız ve başlı başına bir öğretim ortamı olarak uygulansa da, geleneksel sınıf öğretiminin desteklenmesi amacıyla da etkin olarak kullanılabilir. Örneğin aynı yerleşke ortamındaki öğrenciler, derslere ve derslerle ilgili tartışmalara belirlenmiş zamanların dışında istedikleri zamanda ve yerde katılabilir. Böyle bir uygulama, özellikle sınıf arkadaşları ve öğretmenlerle etkileşim için kısıtlı zamanı olan yarı zamanlı öğrenciler için önemlidir.

Sosyal hayatın ihtiyaçlarının çeşitlenmesi ve giderek artması, birden fazla uzmanlık alanının iç içe girdiği çoklu alan bilgisine sahip bireylere gereksinimi gündeme getirmiştir. Bu durum, birden fazla temel alandan bilgi edinilmesini gerekli kılmaktadır. Ancak gerek yasa ve mevzuat açısından, gerekse disiplinler arası

öğretime uygun müfredat kitaplarının bulunmayışından ve çoklu disiplin öğretimini yürütmeye yetecek kalifiye öğretim elemanı bulma güçlüğünden dolayı, eğitimde yeni anlayışlar şekillenmeye başlamıştır. Zengin olanaklara sahip olan web ortamının gerek bilgi gerekse teknolojik altyapısından faydalanan, dinamik bir yapıya sahip ve öğrenmeyi hedef alan Web Tabanlı Eğitim (WTE) anlayışı sayesinde öğrenenlerin bireysel gereksinimlerini karşılamak, onları öğrenmeye motive etmek ve çağın gerektirdiği bir öğrenme-öğretme ortamı sağlamak mümkün olabilecektir. Dahası, bilgisayar ve ağ tabanlı teknolojilerin sağladığı bu etkileşim ortamı sayesinde katılımcılar, bilgiyi depolama, kullanma ve oluşturma şansına da sahip olabilmektedir (Stromen, 1992).

WTE'nin en çarpıcı özelliği geleneksel ders saati ve derslik ortamından uzaklaşma; bir başka deyişle, zaman ve mekan kısıtlamasının büyük ölçüde ortadan kalkmasıdır. Böylece, öğrenci dersini herhangi bir zamanda, bulunduğu mekandan; işyeri, ev veya yurtlardan İnternet aracılığıyla izleyebilmektedir. Bu özellik, aynı zamanda daha geniş ve farklı öğrenci kitlelerine ulaşma imkanı da sağlamaktadır. Geleneksel derslik kavramının kalkması, aynı zamanda eğitmen için de esneklik getirmektedir. Eğitmen, dersinin takibini ve öğrencilerle iletişimini kurum dışından da yürütebilme olanağını bulabilmektedir (Yalabık ve Onay, 1998).

WTE'de derslerin öğrenci merkezli oluşu, eğitmenin görev alanını genişleterek; salt öğretmek yerine, rehberlik görevini de yüklemektedir. Zaman ve mekan kısıtlamasından arınmış olan öğrenci, kendi kendine ve kendi hızına göre öğrenmektedir. Etkileşimli sayfalar, birçok kavramın daha iyi öğrenilmesinde etkindir. Bunun yanı sıra, çoklu ortam uygulamaları içeren derslerin, aktif öğrenmeyi desteklediği ve konuların kavranmasında büyük kolaylıklar getirdiği gözlenmiştir (Roger, 1994).

Eğitim kurumlarındaki ders materyallerinin yetersizliği ve eğitim kurumlarının uzak yerlerde olması gibi etkenlerden dolayı uygun fiyatlarla, kaliteli öğretmenlere ya da özel okul / kolejlere ulaşmak günümüzde duyulan en büyük ihtiyaçlardan birisidir. Küçük yerleşim birimlerinde öğrencilere her alanda eğitim verecek, farklı daldan branş öğretmenleri de bulunamamaktadır. Öte yandan, son yıllarda yapılan araştırmalarda, eğitimci ve yöneticilerin de eğitim alanındaki gelişmelerden haberdar olmaları ve bilgilerini güncellemeleri vurgulanmaktadır. Öğretmenlikte kariyer sistemine geçişle uzman eğitimcilerin oluşmasına zemin hazırlanacağı düşünülmekte; ancak oldukça meşgul olan eğitimcilerin yeterli derecede eğitim almadan, araştırma yapmadan kendi branşlarında uzmanlaşmaları ve ilerleme kaydetmelerinin mümkün olamayacağı açıktır. Kişisel sebeplerden dolayı bilgi ve kültür seviyesini artırmak, örneğin yeni bir dil öğrenmek ya da sahip olduğu kariyeri ilerletmek isteyen yetişkinler de alternatif çözümler beklemektedir. Bu bağlamda, özellikle yetişkin öğrenciler kadar eğitimciler de daha esnek bir eğitim ortamı talebindedirler. Başka bir ifadeyle toplumun hemen her kesimi, günümüzün iş dünyasına uyum sağlayan imkanların sunulmasını beklemektedir.

WTE’de, geleneksel öğrenci ve öğretmen gibi kimlikler, tanımlamalar ve roller ortadan kalkmakta ve bunların yerlerini ‘teknö-öğrenci’, ‘teknö-öğreten’ veya ‘e-öğrenci’ gibi kimlikler, tanımlamalar ve roller almaktadır. Öğretmen sadece konuyu aktaran bir konumdan, karşılıklı olarak teknolojinin var olduğu ortamda, eğitim sürecinin düzgün gelişmesi ve yürütülmesi için teknolojik uygulayıcı, düzenleyici ve yönlendirici konumuna gelmektedir (Orhon, 2002:1-2). Ayrıca geleneksel sınıfların yerini ‘sanal sınıf’ veya ‘e-sınıf’ olarak adlandırılan ortamlar almaktadır. Bu ortamların geleneksel ortamlarla arasındaki en önemli farkı, bulunma (presence) kavramı ile açıklanabilir (Karasar, 1999:86). WTE’de öğrenciler fiziksel olarak bir sınıf ortamında bulunmamaktadırlar. Bu nedenle, eğitimciler süreç tasarımı yaparken, öğrenciler açısından ihtiyaçların tespitini, donanım ve yazılımların kontrol edilmesini, kurum içi ve kurum dışı kaynakların incelenmesini ve öğrencilerle ortaklaşa yapılacak faaliyetlerin tespitini gerçekleştirerek eğitimin öğrenci merkezli olmasına son derece dikkat etmelidirler (İşman,1998:88).

Bu araştırmanın amacı, meslek yüksekokulu bilgisayar teknolojisi ve programlama bölümü öğrencilerinin WTE sürecinde kullanılan e-öğrenme ortamlarına yönelik algılarını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda “Meslek Yüksekokulu Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama Bölümü öğrencilerinin WTE sürecinde kullanılan e-öğrenme ortamlarına ilişkin algıları nedir?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Yöntem

Bilimsel araştırmalar gerçekleştirilirken genel anlamda nicel ve nitel yaklaşımlar olarak iki yöntem biliminden bahsedilmektedir. İfade edilen bu iki yöntem biliminin temel amacı “gerçeği” anlamak, açıklamak ve yorumlamak için bilimsel bilgi üretmektir. Günümüzde doğa bilimlerinde ve sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan nicel yöntem biliminde pozitivist paradigmanın etkin olduğu görülmektedir. Nitekim Pozitivizm, doğa bilimlerinin davranışının algılanmasında ve onun tanımlanmasında temel oluşturmuştur (Howe ve Eisenhart, 1990: 4).

Pozitivist paradigma, epistemolojik bakımdan esası temel alan bir bilgi tanımı yaparken; ontolojik bakımdan tekil doğruları savunmaktadır. Akla ve gözleme dayalı bir anlayışın ürünü olan pozitivist paradigma, nesnelliği ve indirgemeyi temel görmektedir. Bir dış gerçekliğin var olduğunu ve bu gerçeğin niceliksel açıdan tanımlanabileceğini, anlaşılabilirliğini ve yasalaştırılabileceğini kabul etmektedir. Deneyciliğin ve gerçekçiliğin ilkelerini nesnel biçimde oluşturur. Bu anlayışa göre görüngüler, onları kapsayan etkenlerden bağımsız hale getirilerek ölçülebilir ve gözlenerek sayısallaştırılabilirler. Bağımlı, bağımsız veya kontrol değişkenleri olarak algılanabilirler (Karasar, 1999: 60–61). Böylelikle sahip olunan bir yasa ve ön koşullarla birlikte ileriye dönük ne olacağı kestirilebilir. Çünkü bilim, deneysel temelli rasyonel ve nesnel olan bir girişim olarak görülmektedir (Kuş, 2003: 5–8). Bütüne ait olanlarla ilgili çıkarım yapma ve karara varma süreci, bütün hakkındaki bilgi veya inançlar aracılığıyla işletilir (Bulduk, 2003: 9) ve bir dizi

durumla ilgili davranış biçimlerinin öngörülmesine yönelik neden-sonuç ilişkisi ortaya konmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 26). Diğer yandan pozitivist paradigma, doğa bilimlerinde olduğu kadar sosyal bilim alanlarının oluşumunu ve bilimsel araştırma anlayışlarını, epistemolojik ve yöntembilim bakımından şekillendirmede de etkili olmuştur. Yıldırım ve Şimşek (2006: 29–30) bu süreçte, sosyal bilim alanındaki araştırmacıların doğa bilimlerinin pozitivist paradigmasına göre yetiştiklerinden uzun bir dönem alternatif bir başka paradigma oluşmadığını vurgulamışlardır. Bu nedenle doğa bilimlerinin ilke ve yöntemleri kullanılarak sosyal bilim araştırmaları gerçekleştirile gelmiştir. Sosyal bilimlerdeki kavramların soyut olmasından ötürü operasyonel tanımlamalar yapılmakta ve onlardaki değişim ve değişim dereceleri ölçülebilir hale getirilmektedir.

Araştırmaların bilimsel olması kaygısından ve nedensellik ilkesinden yola çıkılarak kontrol edilebilir ortamlarda nicel veriler elde edilmeye çalışılmaktadır. Aynı zamanda bu amaçla sosyal bilimlere özgü istatistiksel yöntemler geliştirilmiştir (Kuş, 2003: 13–14). Yıldırım ve Şimşek (2006: 28–30), sosyal bilimlerin doğasına daha uygun olduğu öne sürülen yeni kavramlar ve yaklaşımlar üretildiğini, bunun bir sonucu olarak da nitel yöntembilimin ortaya çıktığını ifade etmektedirler. Sayıları hızla artan nitel araştırmaların, farklı disiplinlerden araştırmacılar (eğitim bilimleri, kültürel incelemeler, dilbilim, antropoloji, psikoloji ve sosyoloji gibi) tarafından çeşitli biçimlerde tasarlanıp yürütüldüğü görülmektedir. Buna bağlı olarak da nitel araştırma ve nitel veri çözümleme türleri geniş dağılıma sahip bir çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlamda nitel araştırma yapmaya ilişkin en büyük güçlüklerden biri, bu araştırmalara ilişkin özellikle de veri çözümlemesi konusunda, nicel araştırmalarda olduğu gibi standart süreçlerin bulunmayışıdır. Ancak, nitel veri çözümlemelerinde nicel analizde olduğu gibi standart süreçlerin ve adımların olmaması, nitel araştırma desenlerinin “bilimsel” ölçütlerden yoksun olduğu anlamına gelmediği de bilinmelidir (Lincoln ve Guba, 2002). Nitel araştırma genel olarak problem belirleme, veri toplama aracını oluşturma, veri toplama ve bu verileri açıklama ve yorumlama aşamalarından oluşur. Ancak araştırmanın başında oluşturulan kavramsal ve yönetsel yapı süreç içerisinde değişikliklere uğrayabilir. Yani, araştırma süreci içerisinde araştırmanın yönü değişebilir, yeni problemler ortaya çıkabilir ve yeni yöntemlere başvurulması gerekebilir (Maxwell, 1996; akt: Yıldırım ve Şimşek, 1999: 26)

Bu araştırmada, nitel araştırma yaklaşımına ilişkin hazırlıkların tamamlanması ve kararların alınması sonrasında, Antakya Meslek Yüksekokulu Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama Bölümü öğrencilerinden seçilen örneklem grubuna, daha önce araştırmacı tarafından yüksek lisans projesi olarak hazırlanan ve uzmanlarca kullanımının uygun olduğuna karar verilmiş olan WTE yazılımı ve ortamı tanıtılmıştır. Ayrıca bu yazılıma benzer ücretli/ücretsiz pek çok yazılımın da (Moodle, ATutor, Blackboard) mevcut olduğu dile getirilerek üç tanesi demo kullanıcı oturumu aracılığıyla öğrencilere araştırmacı tarafından laboratuvar ortamında projeksiyon kullanılarak tanıtılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanmış

WTE yazılımı aracılığıyla süreci bizzat yaşamalarını sağlamak üzere her öğrenciye bir kullanıcı hesabı açılmış ve tasarlanan örnek derse (Bilgisayar Ağ Sistemleri) kayıtları yapıp üç hafta süreyle birebir erişimleri sağlanmıştır. Süreç sonunda yapılan görüşme aracılığıyla nitel veriler elde edilmiş ve bulgular öğrenci algıları doğrultusunda çözümlendikten sonra yorumlanarak araştırma sonuçlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Her bir öğrenciye ayrılacak görüşme süresinin en fazla 20 dakika olmasına karar verilmiştir. Bu amaçla öğrencilerle bir görüşme takvimi hazırlanmış ve öğrenciler bilgisayar laboratuvarında bireysel olarak görüşmeye alınmıştır. Öğrencilerin sorulara yönelik cevap ve düşüncelerini rahatlıkla dile getirebilmeleri için inceledikleri örnek WTE e-öğrenme platformunun araştırmacı tarafından hazırlandığı öğrencilere söylenmemiştir. Öğrencilerin verdiği yanıtların bir kısmı cep telefonu aracılığıyla ses verisi şeklinde kaydedilmiş (6 öğrenci); sesli kayıt alınmasının kendilerini olumsuz etkileyeceğini ve yanıtlarda gerçekçi olamayabileceklerini ifade eden öğrencilerin (2 öğrenci) yanıtlarını ise yazılı olarak vermeleri istenmiştir.

Evren ve Örneklem

Genel olarak sosyal bilimler araştırmalarının deneysel uygulamalarında evren ve örneklem ilişkisinin önemli olduğu açıktır. Evrenin tümüne yönelik uygulamaların yapılması zor olduğundan; evreni temsil edecek ve genellenebilirlik anlayışını işletebilecek biçimde indirgemeci bir yaklaşımla örneklem belirleme yoluna gidilmektedir. Olasılık temelli yöntemlerle özelliklerin normal dağıldığı varsayılan durumlarda tesadüfen oluşturulmuş bir grupta uygulama gerçekleştirilmektedir. Ancak, nitel araştırmalarda ise yaklaşımın sahip olduğu felsefi ve kuramsal temellerinden kaynaklı bazı farklar söz konusudur. Araştırma sonuçlarını evrene genelleme kaygısı olmadığından nitel araştırmalarda yaklaşım, indirgemeci bir anlayışı da taşımamaktadır. Bununla birlikte, günümüzde nitel araştırma desenleri içerisine nicel araştırma yaklaşımlarıyla özdeşleşmiş bazı örneklem tekniklerinin de katıldığı bilinmektedir. Bu durumu Yıldırım ve Şimşek (2006: 103), Goetz ve LeCompte (1984)'den aktardıklarına göre üç nedene bağlamışlardır. Bu nedenler;

1. Günümüz modern toplumlarının karmaşık ve katmanlı yapısı ve bu bütün içinde katmanların kendine özgü özellikleri olan alt katmanların ortaya çıkması,
2. Sonuçların belirli oranlarda ve oldukça sınırlandırılmış biçimde ilgili durumlara genellenmesinin ihtiyacı,
3. Nicel araştırma geleneğinden gelmiş olan ve deneysel çalışmalara nitel araştırmanın kendine özgü kuvvetli yönlerini yansıtmak isteyen araştırmacıların var olması olarak sıralanabilir.

Bu çerçevede örneklem oluşturma çalışmalarında, nitel yöntembilimden beslenerek oluşturulmuş *amaçlı örnekleme* teknikleri söz konusudur. Bunlar; aşırı veya aykırı durum örnekleme, maksimum çeşitlilik örnekleme, benzeşik

örnekleme, tipik durum örnekleme, kritik durum örnekleme, kartopu veya zincir örnekleme, ölçüt örnekleme, doğrulayıcı veya yanlışlayıcı örnekleme ve kolay ulaşılabilir (convenient) durum örnekleme olarak adlandırılmaktadır (Patton, 1987; akt: Yıldırım ve Şimşek, 1999: 69). Bu çalışmada, isimleri sıralanan örneklem oluşturma yöntemlerinden *ölçüt örnekleme tekniği* kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 73). Buna bağlı olarak, bu çalışmada kullanılan ölçütler, tekniğin taşıdığı anlayışın desteğiyle *araştırmacı* tarafından oluşturulmuştur. Bu kapsamda araştırmacının örneklem grubunu, Mustafa Kemal Üniversitesi Antakya Meslek Yüksekokulu 2009-2010 bahar yarıyılı Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama bölümünde öğrenim gören ikinci sınıf öğrencileri arasından seçilen 8 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem grubunun Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama (BTP) Bölümü'nden seçilen öğrenciler tarafından oluşturulması araştırmacı tarafından üç nedene dayanılarak açıklanabilir:

1. Araştırma kapsamında yürütülen uygulama, sürece katılanların bilgisayar ve internet araçlarını rahatlıkla kullanmalarını gerektirmektedir. Bu bölümde öğrenim gören öğrencilerin temel bilgisayar ve internet kullanım becerilerine sahip olduğunun düşünülmesi,

2. Bu bölümde öğrenim gören öğrencilerin, öğrenim gördükleri programlar gereği diğer bölüm öğrencilerine kıyasla okul dışında da bilgisayara ve internet bağlantısına sahip olma veya ulaşma olanağının daha yüksek olduğu öngörüsü,

3. *Araştırmacının* bu bölümün bulunduğu kurumda görev yapması ve bölümdeki *Dinamik Web Programlama* ile *Bilgisayar Ağ Sistemleri* derslerine girdiğinden, bu öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanma becerilerinin seviyesini bilmesi nedeniyle araştırmayı daha sağlıklı yürütme imkanına sahip olmasıdır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın amacı çerçevesinde veri toplama türlerinden, *algılara yönelik* olan veri toplama süreci işletilmiş ve bu kapsamda *görüşme* yöntemi kullanılmıştır.

Görüşme, insanların perspektiflerini, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan, oldukça güçlü bir yöntemdir (Bogdan ve Bikden, 1992; akt: Yıldırım ve Şimşek, 1999: 20). Ayrıca, Yıldırım ve Şimşek (1999: 93), Patton (1987)'den aktardıklarına göre görüşmenin amacının, bir bireyin iç dünyasına girmek ve onun perspektifini anlamak olduğunu belirtmişlerdir. Görüşme yoluyla, deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar ve zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlenemeyeni anlamaya çalışırız. Bu süreçte, sorulan sorulara, karşı tarafın rahat, dürüst ve doğru bir şekilde bulunmasını sağlamak görüşmecinin temel görevidir. Görüşme, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir veri toplama biçimi olarak görülmektedir. Bireylerin çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve

davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde etkili bir yol olarak kullanılagelmiştir. Nitel araştırmalardaki görüşmede, söylenenlerin yüzeysel anlamlarının yanı sıra derinliğe sahip anlamları da çıkartılmak istenmektedir. Bunun için görüşmede; ses tonu, mimikler ve soruları cevaplamada gösterilen istek, söylenenlerin değerlendirilmesinde önemli ipuçları veren unsurlardır.

Bu araştırmadaki görüşmeler; *yapılandırılmış* görüşme şeklinde yürütülmüştür. Görüşmeler, WTE ortamının öğrencilere tanıtılması ve açılan kullanıcı hesapları aracılığıyla örnek dersi incelemelerinin ardından gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler için yapılan plana göre toplam 6 adet açık uçlu sorunun yer aldığı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Sorular, katılımcıların WTE sürecine yönelik algılarını ortaya çıkarmaya odaklı hazırlanmıştır. Bu çerçevede sorulacak soruların neler olabileceği hususuna kaynak teşkil etmek üzere WTE'nin aşağıdaki kavramsal hedefleri de gözetilmiştir (Alkan, 1998: 5-7):

1. Yaşam boyu eğitimi gerçekleştirme,
2. Büyük kitlelere ulaşma,
3. Teknoloji ile eğitimi birleştirme,
4. Birey ve toplum gereksinimlerine yönelme,
5. İş-eğitim bütünlüğünü sağlama,
6. Yeni olanaklar oluşturma.

Sorular hazırlanırken ayrıca, mevcut eğitim uygulamalarını, üstlendiği rol ve yapı yönünden zorlayan ve WTE'yi teşvik eden etkenler (nüfustaki değişimler, okul sayılarının sınırlılığı, teknolojiyle eğitimin bütünleştirilmesi gereksinimi, disiplinler arası becerilerle donanmış birey ihtiyacı gibi) de göz önünde tutulmuş ve konu başlıkları çıkarılmıştır. Ardından uzman görüşüne başvurularak görüşme formunu oluşturacak sorular belirlenmiştir (Ek 1).

Verilerin Çözümlemesi

Öğrencilerin WTE sürecinde kullanılan e-öğrenme ortamlarına yönelik algılarını belirlemek üzere, veriler çözümlenirken nitel veri toplama süreçleri işletilmiş; öğrencilerin verdiği cevaplarda söz konusu ortama ilişkin görüşlerini betimleyen algı ifadeleri dikkate alınmıştır. Çözümleme işlemi bu amaçla yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilen nitel veriler üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Çözümlemeler sonucu elde edilen bulgular doğrultusunda ortaya çıkan bazı kavramlar, aralarındaki ilişkiyi yansıtacak biçimde modellenmiştir. Dolayısıyla öncelikle; açık kodlamayla, verilerin kodlanarak serbest kod listelerinin oluşturulması ve sonrasında da kategorilerin oluşturulup verilerin kategorilere atanması işlemi yapılmıştır. Son olarak bulguların tespiti aşamaları gerçekleştirilmiştir.

Nitel verilerin bilgisayar destekli çözümlenmesi amacıyla, kodlamaların çoklu ve görsel biçimde kolaylıkla oluşturulmasını sağlayan ve veriler arasında sorgulama yapma imkanı veren, gösterim öğeleri bakımından da zengin olan QSR NVivo 7 yazılımı tercih edilmiştir. Böylelikle nitel veri çözümlemesinde elde edilen veriler bir araya getirilmiş olup, uygulanan nitel içerik analizinin aşamalarında ve bulguların görselleştirilmesinde ciddi yararlar elde edilmiştir. Bununla birlikte veri çözümleme sürecinde karmaşık görülen ortamın düzenlenmesinde kolaylık elde edilmiştir.

Örneklem grubunu oluşturan öğrencilere icra edilen yapılandırılmış görüşme aracılığıyla araştırmanın amacı doğrultusunda çeşitli sorular sorulmuştur (Ek 1). WTE sürecinde kullanılan e-öğrenme ortamlarına yönelik öğrenci algılarının ne olduğunu ortaya çıkarmak için *algılama biçimlerini yansıtan ifadeler üzerinden* bir değerlendirmeye gidilmeye çalışılmış ve algılara yönelik gerçekleştirilen çözümlemeler, WTE sürecini nasıl anladıklarına yönelik bir şekilde ortaya konmaya çalışılmıştır. Kodlamalar esnasında oluşturulan kategoriler araştırma sürecinin ileri zamanlarında yeniden yapılandırılarak son haline dönüştürülmüştür.

Görüşmede kayıt altına alınan öğrenci yanıtları üzerinde sırasıyla aşağıdaki işlemler yürütülmüştür:

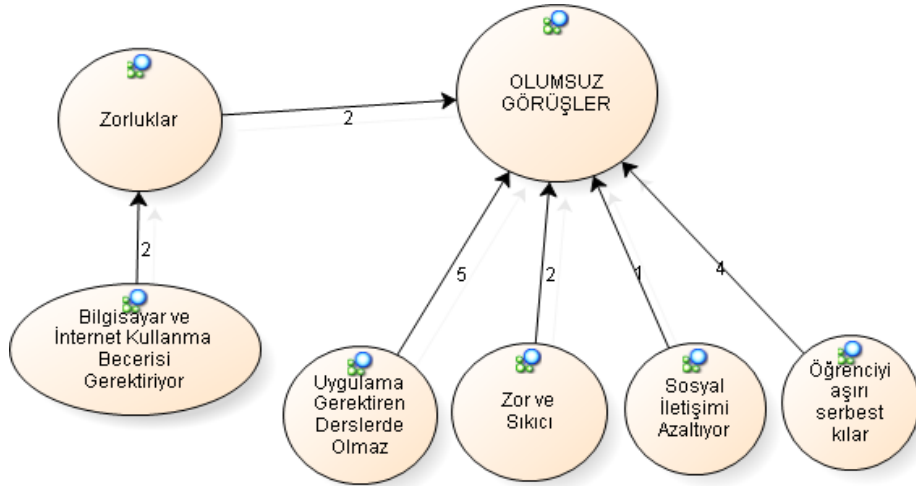
1. Verilen sesli yanıtların yazılı metne dönüştürülerek tüm yanıtların Nvivo ortamına aktarıldıktan sonra dikkatli bir şekilde okunması,
2. Her bir öğrencinin söylediği kritik algı ifadelerinin tespit edilmesi,
3. İfadelerin, yer aldığı kelime gruplarıyla birlikte işaretlenmesi ve nitel veri çözümleme için destek alınan Nvivo yazılımının "in-vivo" kodlama aracını kullanarak açık kodlamayla free kod listesinin oluşturulması,
4. Free kod listesindeki kodların yeniden incelenip benzer içeriğe sahip kodlardan, korelasyonların yüksek olduğu parent ve child kategorilerinin oluşturularak hiyerarşik kod atamalarının gerçekleştirilmesi,
5. Kodların ve kategorilerin birbirleriyle ilintilenmesi,
6. Kurulan ilintileri içeren bir model oluşturulması,
7. Modelin oluşturulma biçimi doğrultusunda yorumlarının yapılması.

Öğrenciler tarafından dile getirilen anlama ifadeleri kodlama süreçleri gereği modele dahil edilerek model, anlamlar arası ilişkiler hiyerarşisi gösterimine göre oluşturulmuştur. Öğrenci algılarının yoğunlaştığı yönün gözden kaçırılmaması ve dolayısıyla modelin daha anlaşılır olmasını sağlamak için, nicel veriler vektörel bir anlayışla modele eklenmiştir. Örneğin Şekil 1'de öğrencilerin ifade ettiği olumsuz görüşlere ait kavramsal model görülmektedir. Olumsuz görüş bildiren ifadeler aracılığıyla yapılan çözümlemede yığılmaların ortaya çıkardığı kodlar ve sayısal yığılma değerleri aşağıdaki Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Olumsuz Görüş Bildiren İfadeler Aracılığıyla Yapılan Kodlamalar ve Sayısal Yığılma Değerleri

OLUMSUZ GÖRÜŞLER	
Kodlar	Yığılma
Uygulama Gerektiren Derslerde Olmaz	5
Zor ve Sıkıcı	2
Sosyal İletişimi Azaltıyor	1
Öğrenciyi Aşırı Serbest Kılar	4
Zorluklar	
Bilgisayar ve İnternet Kullanma Becerisi Gerekli	2

Şekil 1: WTE'ye İlişkin Olumsuz Görüşlere Ait Kavramsal Model

Şekil 1'deki modelde vektörün üzerindeki sayısal değer ilgili görüşteki yığılma göstermektedir. Modelde, yanıtlar üzerinde işletilen nitel çözümleme sırasında *anlam açısından* sınıflamalar yapılarak yüklemelerin gösterimi gerçekleştirilmiştir. Bu esnada öğrenci ifadeleri, WTE süreci merkeze alınarak kodlanmış ve bu ifadeler, taşıdığı anlama göre ilgili koda dahil edilmiştir.

Örneğin WTE'nin sosyal botununun olumsuz yanına dikkat çeken bir öğrenci görüşü şu şekildedir:

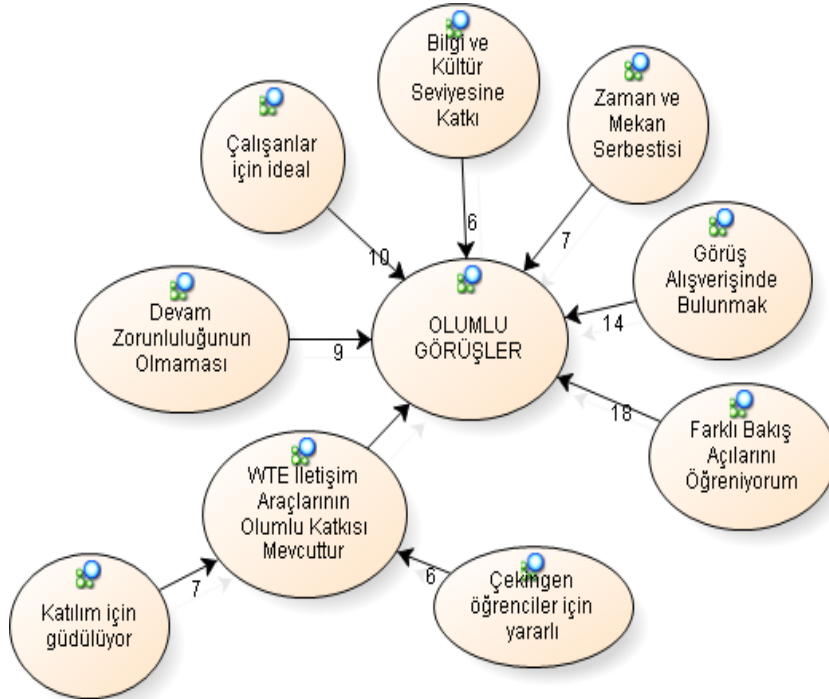
Öğr-04: "... hocam ben Van'lıyım, güneyi Hatay'a gelerek daha yakından tanıma fırsatı buldum. Doğudaki yaşam güneye ve batıya göre farklı. Farklı kültürleri tanımak için yani sosyal açıdan web tabanlı eğitim iyi değil bence. ...."

Olumlu görüş bildiren ifadeler aracılığıyla yapılan çözümlemede ise yığılmaların ortaya çıkardığı kodlar ve sayısal yükleme değerleri ise Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Olumlu Görüş Bildiren İfadeler Aracılığıyla Yapılan Kodlamalar ve Sayısal Yığılma Değerleri

OLUMLU GÖRÜŞLER	
Kodlar	Yığılma
Çalışanlar için ideal	5
Bilgi ve Kültür Seviyesine Katkı Sağlar	2
Zaman ve Mekan Serbestisi Sağlar	1
Görüş Alışverişinde Bulunmak Üzere Kullanılabilir	4
Farklı Bakış Açılarını Öğrenebilirim	18
Devam Zorunluluğunun Olmaması	9
WTE İletişim Araçlarının Olumlu Katkısı Mevcuttur	
Katılım İçin Güdülüyor	7
Çekingen Öğrenciler İçin Yararlı	6

Şekil 2: WTE’ye İlişkin Olumlu Görüşlere Ait Kavramsal Model

Şekil 2'deki kavramsal modele bakıldığında, WTE'ye ilişkin olumlu görüşlerin olumsuz görüşlere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Ağırlıklı olarak yapılan yığılmalara göre öğrencilerin özellikle *"farklı bakış açılarını öğrenme"* ile *"görüş alışverişinde bulunma"* olanaklarının WTE'nin iletişim yönüne atıfta bulunduğu görülmüştür. Bununla birlikte öğrenciler WTE iletişim araçlarının olumlu katkısının öğrenci katılımını artırdığını ve özellikle sınıf ortamında soru soramayan veya derse katılamayan çekingen öğrencileri aktif kılan bir niteliğe sahip olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin ifadelerinden her ne kadar WTE'nin uygulanmasına yönelik bir istek içerisinde oldukları izlenimi elde edilmiş olsa da öğrencilerin WTE'yi geleneksel öğretime bir alternatif olarak algıladıkları da görülmüştür. Diğer bir ifadeyle, WTE'nin geleneksel eğitimi destekler bir nitelikte kullanılabileceği hakkında yargılara rastlanmamıştır. Aşağıda bu çerçevede belirtilmiş bazı öğrenci görüşleri yer almaktadır:

Öğr-01: "... bir de derse devam zorunluluğunun olmaması. O benim için çok önemliydi. Çünkü çalıştığım için bu benim için ciddi bir problem oluyor. ...."

Öğr-02: "... Ben bunu daha önce ilk Sakarya Üniversitesi yapmıştı galiba. Benim bir arkadaşım uzaktan eğitim olarak Sakarya Üniversitesi'nde şey orası geldi. Sadece sınavlara giriyordun, o benim ilgimi çekmişti yani..."

Öğr-03: "İlk önce devam zorunluluğu olmayan bir eğitim türü geliyor aklıma. Alttan aldığım bir dersin iki saati bu dönemin bir dersiyle çakışıyor. Gerçi alttan almam gereken derse devam zorunluluğum da yok devamsızlıktan kalmadığım için ama anlayamadığım konular için bazen derse katılmam gerekiyor o da sorun oluyor işte."

Öğr-06: "... şeydi ya internet ortamında dersin bir şekilde yürütülmesi. "

Öğr-07: "... okul ortamının sanal ortama aktarılmaya çalışarak eğitim verilmesidir."

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi öğrencilerin, *"Web Tabanlı Eğitim denilince aklınıza gelen olgular nelerdir?"* sorusuna verdikleri yanıtlarda WTE'nin geleneksel eğitimi destekleyici yönü ve bu amaçla da kullanılabileceği hakkında herhangi bir yargıya rastlanmamıştır. Bu kapsamda öğrencilerin, WTE'yi geleneksel eğitimden tamamen farklı bir eğitim türü olarak algıladıkları ortaya çıkmıştır.

Öte yandan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun aşağıdaki örneklerde de yansıtıldığı gibi öğrenenin merkeze alındığı ve öğrenciyi aktif kılan uygulamalar içerisinde bulunma ve bu tür uygulamaları hayata geçirme isteği içerisinde oldukları görülmektedir:

Öğr-01: "... bu çok güzel bir olay. Derste şöyle, uygulamada, dersi hoca tarafından değil de öğrenci merkezli oldu bu uygulama. Ve bunun da öğrencinin kendini geliştirmesine çok büyük katkısı var. Öğrenci merkezli eğitim, bence bu konuda benim bakış açımı komple değiştirdi. Araştırmaya sevk ediyor. Araştırmacı bir kişilik kazanıyorsunuz. Her şeyi öğretmenden, her şeyi karşıdan beklemiyorsunuz. Bu güzel."

Öğr-02: "... ben genel olarak derse katılan bir öğrenci değilim, sınavlardan önce soruları ezberleyerek geçen bir öğrenciyim yani. Geçemediğim dersler kalır aklımda. Yani bu uygulamada öyle bir ortam yok yani. Sürekli kendimiz uğraştığımız için yani hocayı dinlememe, derse katılmama durum yok yani. Sonuçta olayın içindesin yani."

Öğr-06: "... beni derse katılmak için teşvik etti çünkü tüm sorumluluk bendeydi."

Öğr-08: "...Sınıf ortamında almış olsaydım daha çok ezbere dayanacaktı, ezberlemek için uğraşacaktım yani. Ne öğrenmezdim. Yani sonuçta yine öğrenirdim de istemeyerek, daha zoraki olurdu ve kalıcı olmazdı. Unuturdum, çabuk unuturdum."

Bu görüşlerden WTE'nin öğrenci merkezli yönünün, öğrenenin kendini rahat hissedeceği ve güven duyacağı bir ortamın oluşturulacağına yönelik olumlu algılarının mevcut olduğu görülmektedir. Ancak sürecin birileri tarafından yönetildiği ortamları daha olumlu bulan, dersi izleyici olarak takip etmeyi yeğleyen ve sorumluluk duygusundan hoşlanmayan öğrenci görüşü de mevcuttur:

Öğr-07: "...bu kişiye göre değişen bir duygu. Kimisine özgürlük kimisine daha fazla sorumluluk kimisine göre rahatlık bana göre beni aşan bir eğitim şekliydi hem sorumluluğu ağır hem ne kadar çabalarsan çabala öğrenmesi zor ve sıkıcı."

Öğrencilerin bu bakımdan mevcut öğretim anlayışlarından olumlu veya olumsuz biçimde etkilendikleri sonucuna da ulaşılabilir.

Bulgu ve Yorumlar

Nitel çözümlemede evrene genelleme söz edilemeyeceğinden bulguların sadece araştırma örneklemini oluşturan öğrenci grubuna genellenebilir. Görüşme formu aracılığıyla toplanan veriler üzerinde gerçekleştirilen nitel çözümleme işleminde elde edilen ve cevaplarda öne çıkan öğrenci algıları aşağıdaki şekilde ortaya koymaya çalışılmıştır:

1. Nitel çözümler yapılırken öğrencilerin genel olarak içerisinde buldukları öğretim sisteminden etkilendikleri görülmüştür. Görüşme formu kullanılarak toplanan görüşlerin tümünde, öğrencilerin dahil oldukları geleneksel öğretim süreçleriyle WTE süreci arasında karşılaştırmalar yaptıkları görülmüştür. Bu bağlamda görüş bildirirken öğrencilerin önceki yaşantılarından veya mevcut öğretim uygulamalarından edindikleri deneyimlerin etkisinin söz konusu olduğu söylenebilir.

2. Görüşmelerde ortaya çıkan ifadeler ve yığılmanın olduğu kodlara bakıldığında öğrencilerin WTE sürecinde kullanılan e-öğrenme ortamlarının daha çok sosyal boyutuyla ilgili algılarının yüksek olduğu sonucuna varılabilir.

3. Öğrencilerin WTE'yi bir anlamda geleneksel ders saati ve derslik ortamından uzaklaşma; bir başka deyişle, zaman ve mekan kısıtlamasının büyük ölçüde ortadan kalktığı bir yöntem olarak algıladıkları görülmüştür.

4. Örnekleme oluşturan öğrencilerin teknik bir programda (Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama) öğrenim gördüğü dikkate alındığında, öğrencilerin WTE sürecinde kullanılan e-öğrenme ortamlarının teknik yapısı hakkında bilgiye sahip olmadıkları da söylenebilir çünkü görüşmelerde “teknik yapı” kavramına ilişkin herhangi net bir ifadeye rastlanmamıştır.

5. Araştırmada varılan bir diğer sonuç ise WTE sürecinde kullanılan e-öğrenme ortamlarının uygulama gerektiren derslerde pek başarılı olamayacağına ilişkin öğrenci algılarının ortaya çıkmış olmasıdır.

6. Son olarak, araştırmada öğrencilerin, WTE öğretim sürecini birçok açıdan arzulanan niteliklere sahip bir öğretim süreci olarak algıladıkları ve sürece yönelik olumlu tutumlar geliştirdikleri sonucu da ortaya çıkmıştır.

Kaynakça

Alkan, C. (1998). *Eğitim Teknolojisi ve Uzaktan Eğitimin Kavramsal Boyutları*. Ankara: Ünal Ofset Matbaaları.

Bulduk, S. (2003). *Yeni Başlayanlar İçin Psikolojide Deneysel Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Çilenti, K. (1988). *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Howe, K. & Eisenhart, M. (1990). *Standards for Qualitative (and Quantitative) Research: A Prolegomenon*. Educational Researcher, 19 (4), 2-9.

İşman, A. (1998). *İnternet ve Eğitim, Uzaktan Eğitim - Distance Education*. Ankara: Ünal Ofset Matbaacılık.

Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (9. Basım) . Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaya, Z. (2005). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kuş, E. (2003). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri, Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel mi? Nitel mi?* Ankara: Anı Yayıncılık.

Lincoln, Y.S & Guba, E.G. (2002). “Judging the quality of case study reports”. A. Huberman, & M.B. Miles. (Eds.) *The Qualitative Researcher's Companion*, (205-217). London: Sage Publications.

Orhon, N. (2002). “İletişim Teknolojileri ve Teknolojiye Dayalı Eğitim Ortamlarında Kimlikler, Görevler ve Roller”, *Uluslararası Katılımlı Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu*, 23 – 25 Mayıs 2002, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Roger, C. (1994). “Active Learning Through Multimedia”, *IEEE Multimedia*, Vol. 1, No. 1, 69-78.

Soby, M. (1992). *Waiting for Electropolis, Collaborative Learning Through Computer Conferencing: The Najaden Papers*, Berlin: Springer Verlag.

Stromen, E. F. (1992). "Constructivism, Technology and the Future of Classroom Learning", www.ilt.columbia.edu/K-12_live_text/docs/construct.html (Erişim Tarihi: 16/05/2010).

Yalabık, N. ve Onay, Z. (1998). "Bir Üniversitede İnternet Üzerinden Asenkron Öğrenme İçin Yapılanma Modeli", *Second International Distance Education Symposium*, Ankara.

<http://www.cs.bilkent.edu.tr/~david/desymposium/TurkeyCD/authors.htm> (Erişim Tarihi: 12/03/2010).

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.

EKLER

Ek 1: Görüşme Soruları

1. Web Tabanlı Eğitim (WTE) denilince aklınıza ilk gelen olgular nelerdir?
2. Uygulamada öğretimi yapılan konuların arkadaşlarınızla, çeşitli internet teknolojileri kullanılarak (tartışma platformu, e-posta, sohbet odası) tartışma imkânının mevcut olduğunu gördünüz. Bu araçların katkısını nasıl görüyorsunuz?
3. WTE sürecinin öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşım olduğunu gördünüz. Öğrenme sorumluluğunun sizde olması size nasıl bir duygu kazandırdı?
4. WTE sürecinde kullanılan e-öğrenme ortamları ile geleneksel sınıf ortamı arasında sizce nasıl bir farklılık var?
5. İleriye dönük hayatınızda WTE e-öğrenme ortamlarının sizce yeri olacak mı?
6. WTE e-öğrenme ortamlarının sizce olumlu / olumsuz yanları nelerdir?